

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani
vsak teden dvakrat, nam-
reč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti
4 fl., seer 3 fl., za pol leta
2 fl. po pošti, seer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V saboto 18. junia 1853.

List 49.

**Kako naj si umni kmetovavec po vsih potih
svojega gospodarstva gnoj množil.**

Pretrés zemeljnih gnojnih stvari.

(Dalje.)

Razsipi ali šuta starega zidovja. Gnojna moč te šute obstoji v lugastih soléh, fosforokislem in ogelnokislem apnu in amoniakovih in solitarokislih soléh. Kolikor več ilovce in kolikor starejši ilovco ima šuta v sebi, toliko več ima ravno imenovanih gnojnih reči v sebi, in toliko bolji gnoj je. Gotove skušnje učé, da ilovca v starem zidovju se sčasoma sila veliko gnojnih drobcov z zraka napije, zlasti amoniakovih, ki se v nji v solitarokisli soli spremené. Znano pa je, da amoniakne in solitariske soli rastlinam dobro teknejo, ker gnjilice, ki je v njih, lahko prekuhajo in sebi v živež obernejo.

Le malo žgana opéka (cegel), ktera rada razpade in se lahko spersteni, je razdrobljena ilovnati šuti enaka, tedaj dober gnoj; močno žgana opéka pa je bolj terdemu kamnju podobna, in kakor to, nima gnojne moči.

Apnéna šuta je enaka pešenemu, apnému laporu ali soldanu, ki se je z zraka gnojničosti napil: dosto obilo solitarokislih soli bo pa ta šuta takrat imela, ko je bila več časa z gnjilčnimi tekočinami, postavim, s scavnico v dotiki, kakor je apnéni omét (frah) v hlevih, itd.

Cestni prah in blato. Ni vsako cestno blato enako dobro. Vrednost cestnega blata se ravna po lastnostih kamnja, s katerim cesto nasipajo. Je nasuto kamnje kremen, tudi prah njegov ni več vreden kakor drobni pesek; le tolikanj več vrednost ima, kolikor več je njemu primešanega živinskega blata, ki se po cestah trosi. Že več so vredni ostanjki tistega kamnja, ki je lastnosti poljskega spata (kakor granit, beli kamen, porfir, bazalt), ker to kamnje vselej obderži nekoliko lugastih soli, apnjenika, fosforokislina itd., ktere stvari dobro gnojijo, če po dežju in zraku tako kamnje v prah razpada. Prah apnjenika in tako cestno blato je nar boljji, ker je ravno toliko vredno kakor lapor in apno samo.

Smeti, pometene iz hiš, dvoriš, mestnih ulic itd. se smejo po vsi pravici že prištevati slabemu mešanemu gnoju. Vsake baže dobra soderga se najde v takem gnoju. Kakošno veliko ceno imajo zaničevane smeti, vejo Belgiški kmetovavci nar bolje, ker oni pridno nabirajo po mestih tak gnoj, in ga polne ladje kupujejo iz Holandskega, da ga mešajo potem s cestnim blatom, s tičekom „guano“ in z družim gnojem in tako svoje

pešene stepe preminjajo v rodovitne polja in lepe senožeti.

Blato iz grabnov, bajarjev in družih vodotokov. Tudi vrednost tega blata ni povsod enaka, ker voda, ki ga popuša, zemlja, po kateri ta voda teče, in kraji odkodar se voda v grabne steka, preminjajo vrednost njegovo. Voda, ktera priteka iz rodovitnega bolj visocega polja, ali ktera teče skozi vasi ali mesta, donša mnogo rodovitnih smeti; tako blato je kaj dober gnoj. Voda pa, ktera teče skozi gojzdne ali močirne kraje ali po nižavah in pešenih ravninah, popuša le malovredno blato, ktere gnojna vrednost ni tolikšna, kakor jo nekteri cenijo. Jez sim več sort tacega blata preiskoval, pa sim v 100 funtih komaj 6 do 10 funtov rodovitne sperstenine, 1 funt ogelnokislega apna in komaj 4 lote fosforokislega apna najdel. Nekteri mislijo, da črna farba tacega blata je dobro znamenje njegove rodovitnosti, — al zlo se motijo; tista njegova črna farba izvira večidel iz črnega železnega okisljanca in od oglja kisle sperstenine; — ti dve reči ste pa malopridni in celó škodljivi rastlinju. Živa priča tega so skušnje, da polje in senožeti, ki so bile gnojene čisto s takim frišnim blatom, so bile slabéji od poprej. Kdor hoče tako samo po sebi malovredno blato zboljšati, naj ga pomeša z žganim apnom ali laporom in večkrat premetovaje naj ga pusti na zraku tako dolgo ležati, dokler kislá sperstenina ne zgubi svoje kisline in železni okisljanec (Eisenoxydul) se ne spremeni v železni okisanec (Eisenoxyd, rijó), kar se spozná iz tega, da je celi kup rujavkaste farbe postal.

Kolikorkrat kmetovavec tako blato za polje ali travnike rabi, naj ga ima le za podlago, s ktero še drug živinsk ali rastlinsk gnoj meša. Potem jo bo dobro opravil. (Dalje sledi.)

Gospodarske skušnje.

Olje iz grojzdnih pešká.

Na Laškem delajo olje iz grojzdnih pešká takole: Sprešano grojzde kuhajo, da peške iz njega dobé, ktere zmelejo v drobno štupo; ti štupi, mešaje jo v bakrenem kotlu, prilivajo tako dolgo vode, da se nobene kepe več ne kažejo v zmesi, potem zgrejejo kotel. Če se tako dobljeno testó v roki zmucka in se pri tem izmed perstov olje cedi, ga de-nejo na konopnéni ali zimnati pajkel in tako v prešo; preše se še enkrat zmelejo in še enkrat se z njimi ravno tako ravna, kakor pervikrat. Iz 100 funtov frišnih pešká se dobi 10, tudi 20 funtov olja za svečavo.